

Nr 87.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående åtgärder till främjande av bränsleförsörjningen; given Stockholms slott den 22 februari 1952.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

John Ericsson.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen framläggas vissa förslag i syfte att öka torvproduktionen. Ett treårsavtal bör träffas med torvproducenter om leverans av torv, varvid producenterna skola garanteras ett visst försäljningspris samt kunna erhålla anläggnings- och driftslån. För fortsatt inventering av torvmarker genom Sveriges geologiska undersökning föreslås ett särskilt anslag av 60 000 kronor. Det hittillsvarande bidraget till Aktiebolaget Svensk torvförädling för torvforskning föreslås höjt från 150 000 till 900 000 kronor för att möjliggöra intensifierad forskning samt viss försöksverksamhet i fråga om produktion av maskintorv och våtkolning av torv. I anledning av framställningar från bränsleutredningen 1951 och statens bränslekommission föreslås ett anslag av 300 000 kronor för åtgärder till främjande av en rationell bränsleförsörjning.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 februari 1952.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, DANIELSON, ZETTERBERG, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för handelsdepartementet, statsrådet Ericsson, följande.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t på min hemställan under tionde huvudtiteln, punkterna 50 och 51, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1952/53 såsom reservationsanslag beräkna till Bidrag till Aktiebolaget Svensk torvförädling för torvforskning 900 000 kronor samt till Bränsleteknisk forskning 300 000 kronor.

Jag anhåller nu att få upptaga hithörande spörsmål till fortsatt behandling.

Inledning.

I anslutning till Kungl. Maj:ts proposition nr 147 till 1950 års riksdag angående anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m. väcktes i riksdagen motioner (I: 452 och II: 536) om en utredning rörande den lämpligaste utformningen av vår bränsleförsörjning. I motionerna framhölls bl. a., att det ur såväl handelspolitiska som beredskapssynpunkter var av vital betydelse för vårt land att söka skapa ekonomiska betingelser för ökad användning av inhemska bränslen, och vissa utvägar antyddes att nyttiggöra skiffrar och torv i större skala.

Riksdagen underströk i detta sammanhang (statsutsk. utl. nr 131, skr. nr 221) angelägenheten av att tillvarataga de bränslereserver, som finnas inom landet. De i motionerna framförda uppslagen voro enligt riksdagens mening av stort intresse och förtjänta av närmare uppmärksamhet. En allsidig utredning av hithörande frågor borde lämpligen komma till stånd. Riksdagen hemställde därför hos Kungl. Maj:t om utredning i angivna syfte.

Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t tillkallade jag den 28 februari 1951 särskilda sakkunniga¹ — *bränsleutredningen 1951* — för att utreda frågan om den lämpligaste utformningen av vår bränsleförsörjning ur ekonomiska, handelspolitiska och beredskapsmässiga synpunkter. I direktiven för de sakkunniga framhöll jag, att utredningens huvudmål borde vara att med sikte närmast på den kommande tioårsperioden anvisa framkomliga vägar, som kunde leda till större trygghet mot tillfälliga avbrott i bränsleimporten och, om möjligt, en minskning av vårt beroende av utlandet i fråga om bränsleförsörjningen. De tekniska och ekonomiska förutsättningarna för en ökad användning av inhemska bränslen såsom torv och skiffer borde närmare undersökas. Det pågående forsknings- och utvecklingsarbetet på bränsleområdet skulle härvid ägnas särskild uppmärksamhet och jag förordade, att en plan uppgjordes för den fortsatta forskningen. Om en utvidgning eller samordning av det på många håll bedrivna forsknings- och utvecklingsarbetet befanns lämplig, borde de sakkunniga framlägga förslag härom. Jag framhöll vidare att utredningen borde överväga, om bränsleimporten var sammansatt på det lämpligaste sättet. Samtliga med lagerhållningen sammanhängande problem borde även undersökas. Ehuru utredningen skulle behandla bränsleförsörjningen på längre sikt borde hinder icke möta att taga upp frågor, som sammanhänge med den akuta försämringen av bränsleläget.

Bränsleutredningen har den 12 september 1951 framlagt en preliminär undersökning rörande utvecklingen av Sveriges energibalans under 1950-talet. Utredningen anser det uppenbart, att ökade energibehov komma att framträda utöver vad som motsvarar befolkningstillväxten. Såväl den fortsatta utvecklingen av tätorterna som den pågående omgestaltningen av landsbygdens bostadsbestånd innebära starkt ökade behov för uppvärmning. Samfärdseln inom landet beräknas fortsätta att växa. För den industriella produktionens utveckling förutses en betydande ökning av den årliga elkraftförbrukningen. Den fortskridande mekaniseringen av jordbruket medför likaledes stegrad energiförbrukning. Åtgärder böra därför — anför utredningen — vidtagas för att i varje fall förhindra, att beroendet av bränsleimporten ytterligare ökas. Vattenkraften bör sålunda utbyggas i åtminstone nuvarande arbetstakt. Produktionen av maskintorv, torvbriketter och frästorv bör successivt ökas för att år 1960 omfatta 4 miljoner ton. För de närmaste åren föreslås i första hand, att redan utdikade mossar avverkas enligt hittills gängse metoder. Efterhand som inventering och utdikning av mossarna samt den tekniska utvecklingen så medgiva bör en mera långsiktande utvinning i större skala av torvbriketter och därmed jämförliga maskintorvprodukter påbörjas. Samtidigt böra försöken fullföljas att genom våtkolning eller andra metoder utveckla torvmossarnas tillgodogörande i riktning mot ökad industriell skala. Även skifferoljeproduktionen föreslås utbyggd. Industriens bränsleförsörjning bör granskas ur effektivitetssynpunkt och så-

¹ F. d. regeringsrådet H. Fransén, ordf., f. d. överdirektören K.-G. Ljungdahl, direktören G. Olhammar, ledamoten av riksdagens första kammare, överingenjören B. E. F. Petrén, t. f. generaldirektören J. H. Qvistgaard, ordf. i statens bränslekommission E. Severin och direktören D. Werner.

dana åtgärder vidtagas att man inom byggnadsvärlden och på hyresmarknaden beaktar behovet av bränslebesparing vid uppvärmning och ventilation. Lagringen av importbränslen föreslås utökad. Vidare böra forskning- och utvecklingsarbetet beträffande produktion, distribution och användning av bränslen organiseras och givas en tryggad finansiering. Utredningen har också betonat, att behovet av värme- och bränsleteknisk personal av skilda kategorier bör tillgodoses för att möta den utveckling, som måste komma till stånd.

I anslutning till den sålunda lämnade översikten har bränsleutredningen hemställt om anvisande av medel för viss bränsleteknisk forsknings- och försöksverksamhet under budgetåret 1952/53.

Till behandling föreligger vidare ett flertal andra framställningar, som i olika avseenden beröra bränslefrågor.

Statens bränslekommission har föreslagit, att å kapitalbudgeten tidigare anvisade investeringsanslag till Förlagskapital för inköp av ved samt till Förlagskapital för inköp av fossila bränslen måtte sammanföras till ett anslag för anskaffande av ved samt torv eller andra fasta fossila ämnen. I anslutning härtill har kommissionen lämnat vissa uppgifter om det aktuella bränsleläget. Kommissionen har också hemställt om stödåtgärder till främjande av torvproduktionen samt om anslag för försöksverksamhet på torvområdet.

Sveriges geologiska undersökning m. fl. myndigheter ha i gemensam skriftelse föreslagit, att inventeringen av torvmarker skall fortsättas och att anslag för ändamålet skall ställas till geologiska undersökningens förfogande.

För forskningsverksamhet på torvområdet ha medel begärts av Aktiebolaget Svensk torvförädling.

I det följande lämnas en närmare redogörelse för de här angivna framställningarna.

Den aktuella bränslesituationen m. m.

1951 års riksdag anvisade å kapitalbudgeten, under fonden för förlag till statsverket, såsom investeringsanslag dels till Förlagskapital för inköp av ved å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51 30 000 000 kronor samt å riksstaten för innevarande budgetår samma belopp, dels ock till Förlagskapital för inköp av fossila bränslen å nämnda tilläggsstat 25 000 000 kronor samt å innevarande budgetårs riksstat likaledes 25 000 000 kronor.

Statens bränslekommission (skr. 30/8 1951, PM 6/12 1951 och 19/1 1952) har anmält, att av anslaget till förlagskapital för inköp av ved ha, efter medgivande av Kungl. Maj:t, ca 2,7 miljoner kronor disponerats för förlagsmedel till torvproducenter. Såsom förlagsmedel för ved ha endast utbetalats ca 90 000 kronor. Kommissionen hade visserligen i början av år 1951 ingått ett avtal med Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, enligt vilket förbundet skulle söka få fram ca 2 miljoner m³ ved, för vilket ändamål kom-

missionen skulle tillhandahålla förlagskapital. Den sammanlagda kvantiteten anskaffad ved blev dock icke större än 18 000 m³. Kommissionen disponerar emellertid ca 60 000 m³ ved, som anskaffats av domänstyrelsen.

Utgifterna under anslaget till förlagskapital för inköp av fossila bränslen utgjorde föregående budgetår 10 miljoner kronor. Under tiden juli—december 1951 har kommissionen köpt kol för 27,8 miljoner kronor samt sålt kol för 14 miljoner kronor.

Bränslekommissionen uttalar, att man vid en bedömning av den aktuella bränslesituationen bör utgå från att normalt bränslebehov föreligger, oaktat temperaturförhållandena varit gynnsamma. Kommissionen uppskattar det totala bränslebehovet för eldningsändamål under ett normalår till ca 16 miljoner ekvivalenta ton stenkol, varvid de olika bränslena med avseende på sitt värmevärde omräknats i stenkol. Härav beräknas omkring 12 miljoner ton behöva importeras med följande fördelning, angiven i ton stenkol:

stenkol	5 miljoner (drygt)
koks	3 »
eldningsolja	4 »

Importmöjligheterna för 1952 har kommissionen beräknat med beaktande av redan avtalsbunden import och genom uppskattningar beträffande importen från andra länder. Kommissionen räknar med avtal om en kolimport av 4,5 miljoner ton. Med hänsyn till att endast en mindre kvantitet kol torde kunna importeras mot mjukvalutabetalning utöver redan avtalad kvantitet, tvingas kommissionen liksom under år 1951 att göra stödköp av kol i U. S. A. för täckning av det beräknade kolbehovet. För att en total kolimport av 5,2 miljoner ton skall uppnås under 1952 torde sålunda stödköp av ungefär 0,6 miljon ton bli erforderliga.

Behovet av koks uppgår till drygt 3 miljoner ton, medan importen beräknas till endast 2,5 miljoner ton. Koksbristen väntas sålunda bestå under hela år 1952.

Under år 1951 har en stor del av koksbristen kunnat täckas med brunkolsbriketter. Kommissionen förordar att även under år 1952 en betydande mängd brunkolsbriketter — ca 0,5 miljon ton — importeras. Hela kvantiteten torde emellertid icke kunna ingå i försörjningen som ersättning för koks, då brunkolsbriketter sannolikt också under 1952 komma att användas i stället för ved. Under alla förhållanden anser kommissionen en koksransonering vara nödvändig också under nästkommande bränsleår, vilket innebär att stenkol måste användas i de större fastigheterna som ersättning för utebliven kokstilldelning.

Förbrukningen av eldningsolja ökar alltjämt men ökningen har under senaste året av skäl, sammanhängande med importmöjligheterna, tenderat att avstanna. Kommissionen understryker att importbehovet av fasta bränslen är helt beroende av möjligheten att importera eldningsolja. De angivna behovs- och importsiffrorna för fasta bränslen förutsätta alltså, att importen av eldningsolja i fortsättningen ungefär kommer att motsvara 1951 års

import, i stenkol räknat 3,3 miljoner ton. Under år 1951 producerades dessutom inom landet eldningsolja av importerad råolja till en kvantitet motsvarande 1,2 miljon ton stenkol.

Produktionen av maskintorv har under år 1951 uppgått till endast omkring 100 000 ton. Frästorv har producerats för tillverkning av 50 000 ton briketter. För torvsäsongen 1952 räknar kommissionen med en utökning av maskintorvproduktionen samt en bibehållen frästorvproduktion.

Den hittills milda vintern i förening med den omständigheten, att brunskolsbriketter i ökad utsträckning använts som ersättningsbränsle för ved, har enligt kommissionen medfört, att faran för brist å brännved synes vara avvärjd för innevarande bränsleår. För anskaffning av den för bränsleåret 1952/53 erforderliga vedkvantiteten har kommissionen uppmanat kommunerna att sörja för vedanskaffningen för egna anläggningar, såsom sjukhus, skolor och ålderdomshem, samt att säkerställa behovet av ved för sådana konsumenter, som av ekonomiska skäl icke själva kunna ordna sin vedförsörjning. Kommissionen har vidare intensifierat propagandan för fritidshuggningen samt haft vissa förhandlingar om vedleveranser med enskilda skogsägare, skogsägareföreningar och domänverket.

Kommissionen framhåller, att de oberäknliga förhållanden, som f. n. råda på såväl den inhemska som den utländska bränslemarknaden, göra det omöjligt att närmare ange de kvantiteter bränsle av olika slag, som kunna anskaffas under budgetåret 1952/53. Kommissionen hemställer därför att de till kommissionens förfogande ställda förlagsmedlen å tillhoppa 110 miljoner kronor under nästa budgetår måtte få disponeras såsom ett enda anslag för anskaffande av ved samt torv eller andra fasta fossila bränslen efter kommissionens gottfinnande.

Stöd åt den inhemska torvproduktionen m. m.

I syfte att främja torvproduktionen under år 1951 bemyndigade Kungl. Maj:t den 25 maj 1951 statens bränslekommission att träffa avtal med torvproducenter om tillverkning under nämnda år av sammanlagt högst 200 000 ton maskintorv. Samtidigt medgav Kungl. Maj:t, att kommissionen fick intill ett belopp av 6 000 000 kronor i mån av behov utlämna förlagskapital för tillverkning av torv till producenter, med vilka avtal träffats. Kommissionen ägde härför disponera det å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51 å kapitalbudgeten anvisade investeringsanslaget till förlagskapital för inköp av ved. Enligt ifrågavarande avtal garanterade kommissionen producenterna ett försäljningspris av 50 kronor per ton torv av viss angiven beskaffenhet. Vidare förband sig kommissionen att i form av räntefria lån ställa förlagskapital till förfogande intill 80 procent av de beräknade totala tillverkningskostnaderna, dock högst 40 kronor per ton. Den totala produktionen under år 1951 beräknas stanna vid omkring 100 000 ton maskintorv, varav från producenter som erhållit förlagsmedel ca 75 000 ton.

Beträffande torvproduktionen under 1952 har Kungl. Maj:t den 1 februari detta år bemyndigat bränslekommissionen att ingå avtal med torvproducenterna om tillverkning av högst 400 000 ton torv för eldningsändamål, varvid garantipriset bestämts till 40 kronor per ton. Kommissionen medgavs samtidigt att utlämna driftslån intill ett belopp av 40 kronor per ton beräknad årsproduktion.

Bränslekommissionen erinrar (skr. 30/8 och PM 6/12 1951) att den torvtillverkning, som igångsattes år 1941 med visst statligt stöd och som år 1945 nådde en volym av 1,2 miljon ton, sedermera minskade för att efter 1948 års torvsäsong praktiskt taget upphöra. Efter sistnämnda år har den tidigare ganska rikliga arbetsutrustningen i väsentlig omfattning skingrats och arbetskraften övergått till annan verksamhet. Då kommissionen undersökte möjligheterna att under 1951 få till stånd en produktion av maskintorv, befunnos möjligheterna mycket begränsade. Med hänsyn till ovissheten om den internationella utvecklingen bör maskintorvproduktionen fortsätta som ett medel att trygga den aktuella bränsleförsörjningen. En produktion av önskad omfattning kan emellertid enligt kommissionens uppfattning icke komma till stånd om tiden för avtal med producenterna begränsas till endast ett år. Kortvariga avtal medföra osäkerhet hos både producenter och konsumenter. De förstnämnda komma icke att ha tillräcklig stimulans för skapande av en effektiv produktionsapparat och en utbildad arbetarstam samt av en solid kundkrets. På konsumentensida hinner icke ett varaktigt intresse för torvbränsle uppstå. En produktion efter dessa linjer blir betydligt dyrbarare än om ett långtidsprogram lägges upp. Då ett dylikt program sannolikt kommer att föreslås av bränsleutredningen, har kommissionen ansett, att nu aktuella åtgärder för en fortsatt och ökad torvproduktion böra avse en treårsperiod. Med hänsyn till de fördelar, som torde vinnas genom denna längre avtalsperiod, anses en årlig maskintorvproduktion av 400 000 ton icke osannolik. En förutsättning härför är emellertid, att staten lämnar ekonomiskt stöd åt producenterna.

Kommissionen berör även möjligheten att få till stånd avtal med vissa torvkonsumenter om avsättning av torv. Ett visst intresse för torveldning torde föreligga bl. a. hos statens järnvägar och arméförvaltningen. Förutsättningar för långtidsavtal med konsumenter torde emellertid vara en jämn och pålitlig tillgång till torv och en prissättning, som också vid fallande kolpris är fördelaktig. Ett garantiavtal mellan t. ex. bränslekommissionen och statens järnvägar, som tillförsäkrade statens järnvägar leveranser av torv till ett pris, som kan konkurrera med även ett sänkt kolpris, skulle kunna säkra avsättningen av ca 100 000 ton torv per år. Avtalet skulle därvid utformas så att statens järnvägar icke behöver betala högre pris för torv än som motsvarar 45 procent av det aktuella kolpriset. Om marknadspriset för torv ligger högre, skall bränslekommissionen svara för mellanskillnaden. Dylika garantiavtal mellan bränslekommissionen och statliga köpare skulle bl. a. betyda, att handeln med torv förblev producentens och konsumentens angelägenhet på ett annat sätt än om bränsle-

kommissionen skulle inlösa torv hos en missnöjd producent och därefter sälja torven till en ovillig konsument.

Kommissionen föreslår vidare att Kungl. Maj:t vidtager åtgärder för uppförande av ytterligare en torvbrikettfabrik. F. n. finnes endast en sådan i landet, nämligen den som drives av det statliga torvbolaget. Anläggningskostnaderna för en dylik fabrik uppskattas till i runt tal 11 miljoner kronor.

Kommissionen har sedermera (skr. 24/1 1952) anmält, att kommissionen — under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande — träffat i huvudsak följande överenskommelse med representanter för torvproducenterna. Producenterna ingå ett treårsavtal med kommissionen för perioden 1953—1955 om årlig produktion av ca 400 000 ton torv för eldningsändamål. Producent kan av staten begära inlösen av osålda kvantiteter torv till visst, av staten garanterat pris. Garantipriset utgör 40 kronor för 1953 och 1954 års produktion samt 35 kronor för tillverkning under 1955. Producent, som förbinder sig att tillverka torv under samtliga tre år, skall av kommissionen kunna beviljas anläggningslån för mossens utrustning med maskiner o. d. intill ett belopp av högst 25 kronor per ton beräknad årsproduktion. Dylikt lån skall löpa med 4 procents ränta samt återbetalas med en tredjedel varje år. Kommissionen skall vidare för ett år i sänder kunna lämna räntefria driftslån intill 25 kronor per ton beräknad torvproduktion. Driftslån skall återbetalas successivt i förhållande till gjorda leveranser och senast den 31 oktober året efter det, då lånet erhölls.

Om kommissionen uppsäger avtalet till upphörande efter ett års produktion skola två tredjedelar av beviljade anläggningslån avskrivas. Uppsäges avtalet av kommissionen efter två års produktion, skall avskrivning ske med en tredjedel. Avskrivning skall dock endast medges, om producenten förbinder sig att under fem år bibehålla och vårda den vid torvtillverkningen begagnade utrustningen. Driftslån skall däremot icke kunna avskrivas.

Därest den åsyftade tillverkningen i sin helhet kommer till stånd och alla producenter helt utnyttja de erbjudna lånemöjligheterna, skulle medelsbehovet utgöra för anläggningslån 10 miljoner kronor samt för driftslån årligen under avtalsperioden 10 miljoner kronor. Kommissionen föreslår, att anslagen till förlagskapital för inköp av ved och fossila bränslen utnyttjas för utlämnande av eventuella lån. Avsättningsgarantien innebär ett maximalt belopp av 16 miljoner kronor under ett vart av åren 1953 och 1954 samt 14 miljoner kronor under 1955. Kommissionen förutser dock icke någon mera omfattande inlösen av torv. Skulle en sådan omsvängning i förhållandena inträda, att torv icke längre kan produceras till konkurrenskraftigt pris, äger kommissionen möjlighet att häva treårsavtalet.

Bränsleutredningen understryker, att varje strävan att utvidga maskintorvproduktionen är förtjänt av statsmakternas stöd. Utredningen tillstyrker att treårsavtal om en årlig produktion av 400 000 ton torv upprättas. Utredningen uttalar vidare, att en ny torvbrikettfabrik utan dröjsmål bör komma till stånd.

Inventering av torvmarker.

Kungl. Maj:t har den 22 juni 1951 uppdragit åt bränslekommissionen att under sommaren 1951 låta inventera vissa torvmossar i södra Sverige, för vilket ändamål kommissionen ägde att taga i anspråk högst 60 000 kronor av sitt omkostnadsanslag. Ifrågakvarande inventering har utförts av Sveriges geologiska undersökning.

Sveriges geologiska undersökning, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap och bränslekommissionen (gemensam skr. 18/12 1951) ha hemställt om fortsatt inventering av torvmossar. Myndigheterna framhålla, att geologiska undersökningen under åren 1917—1923 var sysselsatt med en torvmarksinventering i Götaland och Svealand utom Dalarna. 1940 och 1943 utfördes vissa mindre kompletteringsarbeten, och under 1951 inventerades vissa mossar i södra Sverige i enlighet med Kungl. Maj:ts i det föregående angivna beslut. Till geologiska undersökningen har sammanförts ett flertal äldre arkiv rörande tidigare mossinventeringar. F. n. pågår viss bearbetning av dessa arkiv, varvid det visat sig, att särskilt de torvmarksrika delarna i Småland, Västergötland och Halland behöva en ny överarbetning i vad angår helt eller delvis okända torvmarker. De påbörjade inventeringsarbetena böra fortsättas under de närmaste åren. De sammanlagda kostnaderna för ett års torvinventering beräknas enligt följande:

Två geologer i Cg 26	30 000
Sex patruller om en ledare och tre hantlangare under 2 ¹ / ₂ månader	75 000
Komplettering av utrustningen	5 000

Summa kronor 110 000.

Patrullerna beräknas hinna inventera ca 10 000 hektar torvmarksyta om året. Då det föreligger brist på torvtekniskt utbildade personer, böra torvgeologerna även mot viss avgift i möjlig mån tillhandagå allmänheten med undersöknings- och planläggningsarbeten. Inflytande inkomster föreslås skola användas för att bestrida kostnaderna för den extra personal m. m., som undersökningar åt enskilda kräva. För att erhålla kvalificerad personal böra garantier finnas att inventeringsarbetet äger bestånd under viss tid, åtminstone fem år. Myndigheterna hemställa att för budgetåret 1952/53 ett belopp av 110 000 kronor ställes till geologiska undersökningens förfogande för ifrågakvarande mossinventering. Då vissa förarbeten dessförinnan måste påbörjas, bör härutöver för innevarande budgetår ett belopp av 50 000 kronor anvisas till geologiska undersökningen.

Bränsleteknisk forsknings- och försöksverksamhet.

Rörande nu pågående forskning på det bränsletekniska området har bränsleutredningen lämnat bl. a. följande uppgifter.

Genom anslag från statens tekniska forskningsråd understödjes allmän bränsleteknisk forskning. Viss försöksverksamhet bedrivs vid de tekniska högskolorna. För utvecklingsarbete på byggnadsuppvärmningens område lämnas understöd av statens kommitté för byggnadsforskning samt en under Svenska värme- och sanitetstekniska föreningen hörande stiftelse för forskning. På detta område verka även statliga förvaltningsorgan såsom byggnadsstyrelsen och fortifikationsförvaltningen. Statens hantverksinstitut driver i likhet med byggnadsstyrelsen ett särskilt pannlaboratorium. Svenska uppfinnarkontoret understödjer den fria uppfinnarverksamheten även inom eldningstekniken. Ångpanneföreningarna ha arbetat med de industriella värmeprocesserna. Vad beträffar området för hushållens bränsleförbrukning erinrar utredningen om verksamheten vid Hemmens forskningsinstitut. Beträffande den inhemska bränsleproduktionen av torv och skifferolja bedrivs forskningsverksamhet av de statliga företagen Aktiebolaget Svensk torvförädling och Svenska skifferoljeaktiebolaget.

Allmän bränsleforskning.

Bränsleutredningen har (skr. 12/9 och 28/11 1951) hemställt om ett särskilt anslag för nästa budgetår av 1 000 000 kronor för åtgärder till främjande av rationell bränsleförsörjning. Avsikten med anslaget är att möjliggöra sådana åtgärder, för vilkas genomförande statsmedel eljest icke kunna förväntas stå till förfogande men som äro nödvändiga för att bl. a. resultaten av den statsunderstödda forskningen skola bliva tillgodogjorda. Utredningen åsyftar samordning icke blott med anslagen till statens tekniska forskningsråd och Aktiebolaget Svensk torvförädling samt vissa av bränslekommissionen begärda medelsdispositioner utan även med anslagen till statens kommitté för byggnadsforskning och till Svenska uppfinnarkontoret ävensom med anslag, som kommuner och enskilda ställa till förfogande för likartade ändamål.

Utredningen understryker att åtgärder snarast måste vidtagas för ekonomisering vid användning av bränslen. Nuvarande anslag till forskning på byggnadsuppvärmningens område äro otillräckliga. I fråga om hushållens värmeförbrukning och lokaluppvärmning i allmänhet torde betydande besparingar kunna vinnas. Utredningen föreslår icke f. n. någon försöks- eller utredningsverksamhet på samfärdselns områden eller beträffande industriens värmeproblem. Särskilda undersökningar rörande användningen av flytande drivmedel inom jordbruk och skogsbruk äro icke heller f. n. erforderliga. Däremot anser utredningen effektiva insatser från det allmänna

nödvändiga för att utveckla produktionen inom landet av brännertorv och skifferolja, där viktiga avsnitt falla utanför de statliga företagens intressefärer eller sakna plats i dessas finansieringsprogram. Slutligen torde det föreslagna anslaget få disponeras även för sådana utgifter i samband med utredningens egen verksamhet, som icke lämpligen böra belasta kommittéanslaget.

De i första hand aktuella arbetsuppgifterna äro enligt utredningen följande.

Allmänna byggnadsvärmeproblem. En högst betydande bränslebesparing kan uppnås i hyreshus, där hyresgästernas ekonomiska intresse blivit inkopplat genom mätning av bränsleförbrukningen. Något mätsystem, som kan anses äga odelat förtroende, har emellertid ännu icke framkommit. Undersökningar som kunna leda till ett lämpligt system för värmemätning i lägenheter böra därför vidtagas. Vissa normer för inomhusklimat böra också utarbetas. Eftersom en ändring av rumstemperaturen med 1° medför en skillnad i bränslekonsumention av 6 å 8 procent, är det vidare av stor betydelse att temperaturen icke hålles högre än vad som motsvarar flertalets anspråk. De faktiska temperaturvanorna böra sålunda kartläggas.

Den prisstegring på bränsle, som inträffat efter det andra världskrigets utbrott, ersättes i allmänhet av hyresgästerna i form av bränsletillägg. Hyresvärdens intresse att nedbringa de totala bränslekostnaderna reduceras därigenom. Icke heller hyresgästerna ha något större intresse av att minska bränsleåtgången, så länge icke kostnadsfördelningen på hyresgästerna grundar sig på mätning. Möjligheterna att ändra de nuvarande reglerna på detta område böra utredas. Såsom grundval härför fordras tekniskt-ekonomiska utredningar.

Byggnadstekniska problem. Nu gällande byggnadsbestämmelser beträffande värmeisolering äro icke fastställda med hänsyn till aktuella byggnads- och bränslekostnader och äro dessutom i viss mån ofullständiga. Genom bränsleutredningen bör material insamlas och bearbetas för en revision av nämnda bestämmelser. Frågan om lämpliga ventilationsanordningar och fönsterkonstruktioner bör utredas ur tekniskt-ekonomiska synpunkter. Lämpliga anvisningar för värmeledningsinstallationer böra utfärdas och utbildning på området anordnas.

Eldningstekniska problem. De ökade bränslekostnaderna och svårigheterna att anskaffa önskade bränslen ha skärpt kraven på pannornas ekonomi och användbarhet för tillgängliga bränslen. F. n. är det svårt att elda med kol i småpannor. Utredningen bör medverka till utvecklingen av en fullgod koleldad mindre panna. Oljebrännarna för småanläggningar äro ofullkomliga och böra likaledes förbättras. Om den nuvarande utvecklingen i riktning mot ökad användning av importerade bränslen även i utpräglade skogsbygder skall kunna hejdas, måste effektivare värmeledningspannor konstrueras, helst sådana typer, i vilka man kan elda med såväl torv som ved. Statistiska undersökningar om driftskostnaderna vid olika uppvärmningssystem böra företagas.

Systemfrågor. Vid nybebyggelse av större bostadsområden anordnas numera ofta uppvärmning medelst gemensamma värmecentraler. Utredningsarbete och försöksverksamhet på detta område pågå, men vissa kompletterande undersökningar böra utföras med statsmedel för att åstadkomma en allsidig belysning av fjärrvärmesystemets samhällsliga konsekvenser. Nya system för uppvärmning t. ex. med varmvatten, elkraft eller på annat sätt av bjälklag eller väggar böra studeras. Möjligheterna att medelst gas eller elkraft decentralisera varmvattenberedningen till hushållen böra — liksom andra vägar att motverka slöseriet med varmvatten — undersökas. Om elkraft i framtiden i större omfattning skall kunna användas för byggnadsuppvärmning, måste den utnyttjas på ett bättre sätt. Av särskilt intresse är därvid att få till stånd en grundlig utredning rörande den s. k. värmepumpen.

Torvfrågor. Utvecklingsarbete rörande framställning av torvbränsle bedrivs av det statliga torvbolaget. Beträffande det rationella utnyttjandet av detta bränsle förekommer däremot ej någon motsvarande verksamhet. Lämpliga eldstäder för torvbränsle böra prövas och möjligheterna att framställa torvkoks och torvkol samt torvgas undersökas.

Skifferoljefrågor. För en forcerad utveckling av skifferoljeindustrien böra frågorna om svavelrening av rökgaser samt underjordisk förgasning studeras. Utrymme härför har icke kunnat beredas inom den av skifferoljebolaget planlagda försöksverksamheten.

Fördelningen av det begärda anslagsbeloppet på olika arbetsuppgifter har av utredningen uppskattats enligt följande sammanställning.

Arbetsuppgift	Kostnad under budgetåret 1952/53
Allmänna byggnadsvärmeproblem	
1. Värmemätning	50 000
2. Normer för inomhusklimat	50 000
3. Temperaturvanor	20 000
4. Bränslekostnadernas fördelning	10 000
Byggnadstekniska värmeproblem	
5. Isolering	50 000
6. Ventilation	40 000
7. Fönster	20 000
8. Värmeledningsinstallationer	10 000
Eldningstekniska problem	
9. Stenkolspannor	30 000
10. Oljebrännare för småanläggningar	25 000
11. Vedpannor	30 000
12. Driftundersökningar	25 000
Systemfrågor	
13. Fjärrvärme	30 000
14. Nya uppvärmningssystem	50 000

	Kostnad under budgetåret 1952/53
15. Varmvattenberedning	10 000
16. Elkraft för värmeändamål	20 000
Torvfrågor	
17. Eldstäder	40 000
18. Torvkoks och torvkol	40 000
19. Torvgas	20 000
Skifferoljefrågor	
20. Svavelrening av rökgaser	200 000
21. Underjordisk förgasning	200 000
Omkostnader i samband med bränsleutredningens verksamhet, som icke böra täckas från kommittéanslaget	30 000
<hr/> Summa kronor 1 000 000.	

Utredningen understryker att de flesta arbetsuppgifterna icke kunna väntas bli slutförda inom loppet av ett år. De angivna beloppen äro därför i många fall att betrakta som delkostnader, vilka falla på budgetåret 1952/53. Vidare kunna hittills oförutsedda uppgifter tillkomma, varigenom den slutliga fördelningen kan komma att avvika från den nu föreslagna.

Speciell torvforskning.

Utöver vad bränsleutredningen anfört om forskning på torvområdet ha särskilda framställningar om anslag för torvforskning m. m. gjorts av *Aktiebolaget Svensk torvförädling och bränslekommissionen*.

Beträffande den av *nyssnämnda aktiebolag* bedrivna forskningsverksamheten må här följande nämnas. Bolaget, som äges av staten, bildades 1939, då urtima riksdagen beviljade 5 miljoner kronor till aktieteckning i bolaget. Till planläggning av torvforskning m. m. anvisade 1947 års riksdag (prop. nr 308, statsutsk. utl. nr 216, r. skr. nr 402) ett reservationsanslag av 200 000 kronor, vilket anslag ställdes till bolagets disposition att användas för arbetet med den avsedda planläggningen samt för forsknings- och försöksarbete på torvområdet. Riksdagen har sedermera för vart och ett av budgetåren 1949/50, 1950/51 och 1951/52 anvisat ett reservationsanslag av 150 000 kronor till bidrag till bolagets forskning.

I fråga om forskningsverksamheten under budgetåret 1950/51 har bolaget (skr. 13/8 1951) lämnat bl. a. följande uppgifter. Forskningsavdelningens personal har bestått av en chef med sekreterare samt fyra gruppchefer med vardera två assistenter eller tillhopa 14 personer. För verksamheten har disponerats lokaler i Ingenjörsvetenskapsakademiens försöksstation i Stockholm. Arbetet vid avdelningen har i stort följt ett av bolaget den 16 septem-

ber 1950 framlagt program (se X ht 1951, s. 71). De sammanlagda kostnaderna under nämnda budgetår uppgingo till 312 217 kronor, varav bolaget av egna medel tillskjutit (312 217—150 000 =) 162 217 kronor.

Forskningsverksamheten bedrivs fr. o. m. hösten 1951 i ett av bolaget med egna medel för en kostnad av i runt tal 700 000 kronor uppfört forskningslaboratorium i Lund. I samband härmed har arbetet organiserats på sex avdelningar, nämligen en kontorsavdelning, en kemisk och en fysikalisk avdelning samt en konstruktions-, en projekterings- och en driftsavdelning. Driftsavdelningen har förlagts till bolagets anläggningar i Sösdala. Personalen uppgår till sammanlagt 18 personer och de totala kostnaderna för forskningsverksamheten under budgetåret 1951/52 ha av bolaget beräknats till 380 000 kronor. Med hänsyn till den försämrade bränslesituationen avser bolaget att under detta budgetår i högre grad än tidigare inrikta forskningen på sådana uppgifter, vilka sammanhånga med torvens användning som bränsle, främst vissa undersökningar rörande våtkolning.

För forsknings- och utvecklingsarbete under budgetåret 1952/53 hemställer bolaget (skr. 13/8 1951) om statsbidrag å 2 400 000 kronor enligt följande plan.

Ordinarie forskningsverksamhet	400 000
Utvidgad experimentverksamhet rörande maskintorv	500 000
Försöksanläggning för våtkolning	1 500 000
	<hr/>
	Summa kronor 2 400 000.

Bolaget framhåller, att den ordinarie forskningsverksamheten under nästa budgetår i övervägande grad skall koncentreras på avvattningsproblemet och i stort sett kommer att följa samma linjer som under budgetåret 1951/52.

Arbetsprogrammet på maskintorvområdet omfattar i första hand efterbehandlingen av torven. Avsikten är att utnyttja bolagets anläggningar på Hästhagens mosse för experiment, inriktade på mekanisering av bärgnings- och torkningsprocessen. För maskinanskaffning beräknas 400 000 kronor samt för löner och övriga driftskostnader 100 000 kronor för nästa budgetår.

Beträffande behovet av en försöksanläggning för våtkolning framhålles i en av bolaget upprättad PM bl. a. följande.

Torvförädlingens primära mål är att åstadkomma ett bränsle, som under normala ekonomiska betingelser kan konkurrera med kol. Det allt överskuggande problemet härvidlag är avvattningen. De metoder, som hittills kunnat genomföras industriellt, baseras på lufttorkning och lida av flera principiella olägenheter: de äro i hög grad beroende av torvkvaliteten, klimat och väderlek inverka starkt på produktionen, varjämte arbetet är såsångbetonat och medför betydande arbetskraftsproblem.

Dessa svårigheter kunna till stor del undvikas genom våtkolning och därpå följande mekanisk avvattning. Denna metod fordrar emellertid mycket stora anläggningar och dess ekonomiska möjligheter äro ännu otillräckligt utredda. För att man skall få ett bestämt svar på frågan om våtkolningsprocessen kan bli räntabel, är det nödvändigt att de tekniska och ekonomiska problem, som äro förknippade med metoden, undersökas betydligt

noggrannare än som tidigare skett. Till detta erfordras dock en försöksanläggning i halvstor skala. Kapitalbehovet härför är stort och utsikterna att få ett positivt resultat ovissa. Man är emellertid tvungen att göra ett försök av denna storleksordning och med insats av alla tillgängliga resurser för att få underlag för en säker ekonomisk kalkyl, utan vilken all diskussion om våtkolningens utsikter hänger i luften.

Bolaget har framlagt förslag om uppförande av en försöksanläggning för våtkolning i Sösdala. De kostnadsberäkningar, som framlagts, äro enligt bolaget att betrakta som överslagskalkyler, då erforderligt underlag för mera detaljerade beräkningar ej förelegat. Under förutsättning att vanlig ångpanneplåt användes i de i anläggningen ingående tryckkärlen beräknas anläggningskostnaderna till 920 000 kronor. Emellertid anses det önskvärt, att anläggningen redan från början utformas så att den kan användas för en längre tids försöksdrift. Under denna förutsättning böra vissa ytor utföras i syrafast material. Härigenom stiga anläggningskostnaderna till 1 280 000 kronor. Driftkostnaderna för våtkolningsanläggningen beräknas till 220 000 kronor.

Bränslekommissionen (skr. 30/8 och PM 10/11 1951), som tillstyrker torvbolagets medelsäskanden, har hemställt om ett anslag under innevarande budgetår av 1 000 000 kronor för experiment och försöksdrift på torvområdet vid sidan om det statliga företagets verksamhet. Anslaget bör användas för att stödja experiment, som syfta till att konstruera eller förbättra maskiner och metoder, samt för försöksdrift med nya konstruktioner. Det är enligt vad kommissionen framhåller icke lämpligt, att alla sådana uppgifter överlämnas till det statliga torvbolaget, som ju i sin försäljningsverksamhet konkurrerar med andra torvproducenter. Anslaget bör vidare användas för anställande av en konsulent med uppgift att lämna råd till producenter angående produktions-, arbetskrafts- och försäljningsfrågor m. m. Anslaget föreslås fördelat efter samråd med riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap och torvbolaget eller särskilt förordnade experter.

Bränsleutredningen tillstyrker torvbolagets och bränslekommissionens framställningar om medel för forsknings- och försöksverksamhet.

Departementschefen.

Sverige är i hög grad beroende av import för att täcka behovet av bränsle. Förhållandena utomlands kunna därför kännbart påverka vår bränsleförsörjning. Efter det andra världskrigets utbrott måste statsmakterna också ingripa för att trygga vår försörjning på detta område, och handeln med ett flertal bränslen reglerades. Mot slutet av 1940-talet kunde dock dessa regleringar efter hand avvecklas.

I samband med skärpningen av det utrikespolitiska läget under år 1950 försämrades bränslesituationen ånyo. Möjligheterna att importera fossila bränslen minskades avsevärt, och särskilda åtgärder ansågos nödvändiga

för att bygga upp en reserv av såväl importerade som inhemska bränslen. 1951 års riksdag beviljade sålunda investeringsanslag till förlagskapital för inköp av ved om tillhoppa 60 miljoner kronor och för inköp av fossila bränslen om sammanlagt 50 miljoner kronor. Härigenom har det blivit möjligt att hittills trygga en jämn införsel av fossila bränslen. Betydande svårigheter ha däremot förelegat att täcka efterfrågan på ved, och de förlagsmedel, som anvisats för inköp av detta bränsle, ha endast i mycket ringa omfattning tagits i anspråk härför. Prisutvecklingen på vedmarknaden har även ingivit farhågor. Den hittills förhållandevis milda vintern har emellertid bidragit till att förbättra det aktuella läget, och enligt bränslekommissionens bedömning täcker tillgången på ved numera behovet under innevarande bränslesäsong.

Under nästa budgetår synes läget beträffande de fossila bränslena i huvudsak förbli oförändrat. Någon nämnvärd ökning av importen från europeiska länder torde icke vara att emotse och inköpen av amerikanska kol böra därför fortsätta. Med hänsyn till den allvarliga bränslesituationen torde även de i övrigt vidtagna åtgärderna för inköp och lagring av bränsle m. m. böra fullföljas under budgetåret 1952/53. Bränslekommissionen har emellertid framhållit, att man svårigen kan ange de kvantiteter bränsle av skilda slag, som kunna anskaffas. Om riksdagen icke anför erinran häremot, torde de förut nämnda investeringsanslagen till förlagskapital för inköp av ved och till förlagskapital för inköp av fossila bränslen i fortsättningen få disponeras för anskaffande av olika slags bränslen oberoende av anslagets rubricering.

Jag övergår här efter till frågan om möjligheten att på något längre sikt förbättra vår bränsleförsörjning och intensifiera forskningen på området.

I direktiven för den år 1951 tillkallade bränsleutredningen framhöll jag, att utformningen av vår bränsleförsörjning innefattade stora tekniska och ekonomiska problem. Utredningen skulle bl. a. pröva möjligheten att minska vårt beroende av utlandet i fråga om bränsle. Utredningen har nu i en preliminär undersökning framhållit att ett flertal samverkande faktorer medför att energibehovet inom landet kan väntas avsevärt öka under innevarande årtionde. Härigenom accentueras ytterligare behovet av snara åtgärder i syfte att förbättra vår bränsleförsörjning. Strävandena att utveckla den inhemska bränsleproduktionen — främst vattenkraft, skiffer och torv — böra intensifieras. Vad gäller vattenkraften är denna föremål för planmässig utbyggnad. Frågan om skifferoljeindustriens ställning kommer i annat sammanhang att föreläggas riksdagen. Möjligheterna att öka torvproduktionen skola emellertid här närmare belysas.

Sverige är rikt på torvmossar. Flertalet av dem kan dock till följd av belägenhet, torvens beskaffenhet etc. icke rimligen komma i fråga för produktion. Man har emellertid räknat med att från övriga mossar en torvbränslemängd motsvarande ca 400 miljoner ton stenkol skulle kunna utvinnas. Som jämförelse må nämnas, att importbehovet av bränsle för eldningsändamål f. n. uppgår till — räknat i stenkol — ca 12 miljoner ton per år. Om fullgoda tekniska möjligheter förelåge att utnyttja torven, skulle denna

vara av stor betydelse för vår bränsleförsörjning. Med hittills tillämpade metoder har den dock i huvudsak endast blivit ett ersättningsbränsle. Under åren närmast före det andra världskriget utgjorde tillverkningen av torv för bränsleändamål sålunda blott ca 25 000 ton per år. Produktionen ökade sedan kraftigt under krigsåren och uppgick år 1945 till omkring 1 250 000 ton, motsvarande mer än 600 000 ton kol, men minskade därefter snabbt och nedgick vad beträffar maskintorven till ungefärligen förkrigsnivån. Sedan bränslekommissionen ingått avtal med torvproducenterna angående tillverkning under 1951, varigenom producenterna tillförsäkrades ett garantipris på torv samt vissa förlagsmedel, steg produktionen av maskintorv nämnda år till ca 100 000 ton. Härjämte tillverkades omkring 50 000 ton torvbriketter. För 1952 har kommissionen bemyndigats ingå liknande avtal om produktion intill 400 000 ton. Det är enligt min mening angeläget, att möjligheterna att utnyttja torven som bränsle på allt sätt utvecklas. Den nuvarande produktionen bör därför avsevärt höjas och forskningen intensifieras. Målet bör vara att göra torven till ett konkurrenskraftigt bränsle på flera områden, så att torvindustrien kan bli lönsam även under normala förhållanden. Jag vill erinra om att bränsleutredningen förordat att torvframställningen successivt ökas så att man år 1960 uppnår en produktion av maskintorv, torvbriketter och frästorv om 4 miljoner ton, motsvarande ca 2 miljoner ton stenkol.

Bränslekommissionen har nu hemställt om bemyndigande att ingå ett treårsavtal med torvproducenterna om årlig tillverkning av torv för eldningsändamål intill 400 000 ton. Enligt avtalet skola producenterna kunna erhålla anläggnings- och driftslån, varjämte kommissionen förbinder sig att inlösa osåld torv till visst garanterat pris, som för 1953 utgör 40 kronor, för 1954 likaledes 40 kronor samt för 1955 35 kronor för ton. Jag delar kommissionens uppfattning, att ett flerårsavtal bör komma till stånd för att på något längre sikt vidmakthålla intresset för torv hos såväl producenter som konsumenter. Utformningen av det framlagda avtalsförslaget, för vilket en närmare redogörelse lämnats i det föregående, synes kunna godtagas. Om riksdagen ej har något att erinra häremot, bör kommissionen bemyndigas ingå avtal av sådan innebörd.

Kommissionens förslag att eventuellt kontraktera leveranser till vissa större konsumenter, såsom statens järnvägar och arméförvaltningen, varigenom dessa skulle tillförsäkras torv till ett pris som efter vissa grunder understeg det aktuella kolpriset, torde lämpligen böra ytterligare övervägas.

Av nu rådande prisläge att döma — det aktuella genomsnittspriset utgör för stenkol 128 kronor per ton och för bränntorv 57 kronor 50 öre per ton — torde avsättningsgarantien icke medföra några nämnvärda kostnader för statsverket. I den mån utgifter av denna anledning likväl uppkomma, torde de tills vidare få bestridas från det å tionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till Omkostnader i samband med inköp och lagring av fasta bränslen, m. m. Jag förordar vidare, att medelsbehovet för utlämnande av anläggnings- och driftslån tillgodoses från de förutnämnda å kapitalbudgeten

anvisade investeringsanslagen till förlagskapital för inköp av ved och förlagskapital för inköp av fossila bränslen, vilka anslag även böra tillgodoföras återbetalda belopp. Särskild medelsanvisning synes f. n. icke erforderlig.

För en utvidgning av torvtillverkningen behövs en överblick över vilka mossar, som äro lämpade för produktion. Genom Sveriges geologiska undersöknings försorg har under år 1951 en mossinventering påbörjats. Nämnda år täcktes kostnaderna härför av medel, som ställts till bränslekommissionens förfogande för omkostnader. Av Sveriges geologiska undersökning, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap och bränslekommissionen ha nu begärts tillhoppa 160 000 kronor för innevarande och nästa budgetår till fortsatt mossinventering. Myndigheterna ha vidare framhållit att inventeringen bör fortgå under åtminstone fem år. Utan tvivel är det angeläget att åtgärder vidtagas för att bättre kännedom skall vinnas om torvmarkernas läge och beskaffenhet. Jag är emellertid icke beredd att föreslå någon väsentligt ökad medelsanvisning för ändamålet utan förutsätter att inventeringen under 1952 bedrivs i ungefär samma omfattning som under 1951. Jag förordar därför att 60 000 kronor anvisas såsom reservationsanslag för budgetåret 1952/53 till Inventering av torvmossar.

Bränslekommissionens hemställan att förberedelser måtte vidtagas för uppförande av en ny torvbrikettfabrik för en beräknad kostnad av 11 miljoner kronor bör f. n. icke föranleda någon åtgärd. Jag förutsätter att styrelsen för det statliga torvbolaget tar frågan under övervägande och därest så befinnes påkallat framlägger förslag till erforderliga åtgärder.

Med hänsyn till torvproduktionens nuvarande tekniska läge förutsätter en mera betydande ökning av tillverkningen ett omfattande forskningsarbete. Det väsentliga problemet är här frågan om torvens avvattning. De hittillsvarande metoderna för torvens utnyttjande bygga på lufttorkning, vilket bl. a. innebär, att arbetet endast kan utföras på sommaren och att man i hög grad är beroende av klimatförhållandena. För rationalisering av torvproduktionen är det därför synnerligen angeläget att söka nå fram till sådana metoder, som möjliggöra kontinuerlig industriell drift. Det forskningsarbete, som bedrivs av det statsägda Aktiebolaget Svensk torvförädling, har bl. a. inriktats på våtkolningsmetoden, vid vilken torven avvattnas på mekanisk väg. För att få klarlagt, om denna metod är räntabel, anses emellertid nödvändigt att fortsätta undersökningar ske vid en försöksanläggning i halvstor skala. Torvbolaget har för anordnande av en sådan anläggning begärt anslag med 1 500 000 kronor. Jag anser det värdefullt att försök av denna storleksordning kommer till stånd. En mindre del av kostnaderna synes emellertid böra bäras av bolaget. Jag beräknar därför att staten bör svara för i runt tal 1,2 miljon kronor av totalkostnaderna för försöksanläggningens uppförande och drift. Då den fortsatta projekteringen av anläggningen torde ta åtskillig tid, synes medelsanvisningen kunna uppdelas på två budgetår. Med dessa utgångspunkter är jag beredd tillstyrka att för nästa budgetår 500 000 kronor ställas till bolagets förfogande för sagda ändamål.

Under åtskillig tid torde — oavsett hur våtkolningsförsöken utfalla — de nuvarande maskintorvmetoderna i första hand komma i fråga vid torvtillverkning. För utvecklingsarbete på detta område hemställer bolaget om anslag med 500 000 kronor, varjämte för den ordinarie forskningsverksamheten under nästa budgetår äskas 400 000 kronor. Som bidrag till bolagets forskningsverksamhet under innevarande budgetår ha anvisats 150 000 kronor. Med hänsyn till vikten av att forsknings- och försöksverksamheten intensifieras bör beloppet uppräknas för nästa budgetår. Jag kan dock icke tillstyrka större höjning för båda här ifrågavarande ändamål än till sammanlagt 400 000 kronor, varigenom anslaget till bidrag till bolagets forsknings- och försöksverksamhet under budgetåret 1952/53 skulle uppgå till (500 000 + 400 000 =) 900 000 kronor.

För understödjande av sådan torvforskning, som bedrivs utanför det statliga bolaget, samt för anställande av en torvkonsulent har bränslekommissionen begärt anslag med 1 000 000 kronor. Jag delar kommissionens uppfattning, att även andra producenter och forskare än det statliga bolaget böra kunna komma i åtnjutande av bidrag till sådana försök, vilka kunna bedömas vara värdefulla. Jag tillstyrker därför att vissa medel för nästa budgetår ställas till kommissionens förfogande för detta ändamål. Jag återkommer i det följande till frågan om anslagsberäkningen. Vad beträffar förslaget om anställande av en torvkonsulent synes denna fråga icke böra närmare övervägas i detta sammanhang utan behandlas som ett vanligt personalärende vid kommissionen.

Bränsleutredningen har framhållit betydelsen av att åtgärder snarast vidtagas till främjande av en rationell bränsleförsörjning. Utredningen har angivit en rad aktuella arbetsuppgifter för rationalisering och försöksverksamhet på bränsleområdet samt begärt ett anslag av 1 000 000 kronor för undersökningar i dessa frågor. Utredningen avser att samordna det föreslagna anslaget med övriga anslag från staten, kommuner och enskilda för likartade ändamål. Jag har i det föregående understrukit, att åtgärder snarast möjligt böra vidtagas i syfte att förbättra vår bränsleförsörjning. Jag tillstyrker därför att undersökningar påbörjas rörande de frågor, bränsleutredningen angivit. Det synes dock ej möjligt att redan i inledningsstadiet ge verksamheten så vidsträckt omfattning som bränsleutredningen föreslagit. Vissa av de nu tillämnade undersökningarna torde sålunda tills vidare få uppskjutas eller såvitt möjligt bekostas av medel från annat håll. Jag förordar — i anledning av de medelsäskanden, som gjorts av bränslekommissionen och bränsleutredningen — att ett anslag av 300 000 kronor anvisas för åtgärder till främjande av en rationell bränsleförsörjning. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter rörande anslagets användning. Jag förutsätter emellertid, att det till större delen utnyttjas för de av bränsleutredningen angivna ändamålen. Det torde även få disponeras för sådana undersökningskostnader i samband med utredningens verksamhet, vilka icke lämpligen böra belasta kommittéanslaget.

I en vid föregående års riksdag väckt motion (II: 348) hemställdes om utredning av frågan angående en fond för möjliggörande av forskning rörande våra inhemska bränsletillgångar. I anledning härav uttalade riksdagen den förhoppningen (statsutsk. utl. nr 197, skr. nr 372), att det skulle visa sig möjligt för bränsleutredningen att anvisa framkomliga vägar för en lösning av bränsleförsörjningens omfattande och svårbenästrade problem. Riksdagen framhöll vidare, att frågan om finansieringen av forskning på detta område diskuterats inom utredningen. Motionen föranledde ej annan åtgärd från riksdagens sida än att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t gav tillkänna vad sålunda anförts.

Vid bifall till mina i det föregående framlagda förslag kan en förhållandevis betydande forskningsverksamhet äga rum under nästa budgetår. Vidare må framhållas att det torde bli anledning återkomma till dessa frågor, sedan bränsleutredningen avgivit sitt slutgiltiga förslag rörande bränsleforskningens ordnande. Innan ställning toges till det i nyssnämnda motion framförda förslaget om en särskild forskningsfond, torde även resultatet av pågående utredning om dispositionen av överskottsmedel i vissa clearingkassor böra avvaktas.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1952/53 under tionde huvudtiteln anvisa såsom reservationsanslag

dels till *Sveriges geologiska undersökning: Inventering av torvmossar* 60 000 kronor;

dels till *Bidrag till Aktiebolaget Svensk torvförädling för torvforskning* 900 000 kronor;

dels ock till *Åtgärder till främjande av en rationell bränsleförsörjning* 300 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Lennart Groll.